

Manca KOŠIR

Breda Luthar

Poetika in politika tabloidne kulture

Znanstveno in publicistično središče,
Ljubljana 1998

Knjiga Brede Luthar *Poetika in politika tabloidne kulture* je v slovenskem sociološko-komunikološkem prostoru novost predvsem v dveh smislih: po predmetu obravnave in po mestu analitskega pogleda, iz katerega interpretira gledano. Lutharjeva si je za premislek izbrala medijsko kulturo tabloidne vrste in popularno novinarstvo sodobnega časa, svoj pogled pa opredelila za historičen. S tem je vzpostavila razliko od ahistoričnih pristopov, s katerimi implicitno polemizira. Ker so analize popularnega žurnalizma in posebej popularnega tiska "trdovratno zavezane obravnavi medijev kot politične in ekonomske formacije", je sama gledala drugam. Ekonomski interes ne izčrpa pomena medijske kulture, saj ima medijska produkcija – kot sleherna institucija in vsako delovanje – pomembno *kulturno* dimenzijo in *komunikacijsko* vrednost. Svoje besedilo je zoperstavila takojmenovanim javnovednjskim razpravam, ki se kritično lotevajo sodobne popularne (medijske) kulture znotraj predpostavke o izginjanju ali trivializaciji javne sfere. "Ne moremo utemeljevati analize in kritike na idealu ali normi, ki je nastala v razmerah, ki jih ni več," meni avtorica.

Lutharjevo zanimajo sodobne subjektivitete, današnje oblikovanje (novih) kolektivitet, spremenjeni odnosi med subjektiviteto in strukturo, izbira identitet. Govori o življenjskostilni politiki in poetiki. O tem, kako se spreminjajo pogoji "identitetne eksistence", vzorci in oblike interakcije, ki posamezniku in kolektiviteti omogočajo bivanje v svetu. Ker se spreminjajo načini človekove *družabnosti*, se spreminjajo diskurzi, v katerih in prek katerih smo v svetu. Spreminjajo se govorice in podobe o tem, "kako sebi pripovedujemo o nas samih", kar pravzaprav počnejo množična občila s konstruiranjem medijske realnosti in reprezentacijami, kako bi(va)ti.

Za razumevanje gibanja predstavljene tematike je treba zapisati opredelitve vsaj dveh kategorij oziroma konceptov, znotraj katerih je Lutharjeva interpretacija logična in (samo)zadostna. Gre za umevanje *kulture* kot produkcije in reprodukcije pomena in smisla, ki izkustvo ureja v koherentne kronološke teleologije (naracije). Kulturni konflikti v tem horizontu pomenijo "pogajanja o tem, kako razumeti svet, kako oblikovati svojo identitetno eksistenco, in spopad glede osrednjih legitimnih in marginaliziranih identitet v javnem diskurzu." In gre za razširitev pojma *politike*, da bi razumeli politične dimenzije novih kolektivitet. Razumevanje politike je treba razširiti (po L. Raphaelu) onstran boja za moč znotraj institucij političnega sistema. "Šele s pomočjo političnega razumevanja življenjskostilne samotematizacije je sploh mogoče vzpostaviti zvezo med privatnim vsakdanjkom in politično javnostjo ali javnim prostorom politike," je prepričana Breda Luthar. S to zvezo bi morda zmogli korak, ki bi nas pripeljal do *rekonceptualizacije* norme glede na sodobne pogoje družbene in sistemske integracije, in bi tako presegli razmišljanje, temelječe na normativni politični javnosti, ki ni več možna.

Da bi razumeli naše subjektivitete in identitete, za kar Lutharjevi v njenem znanstvenem delu gre, je potrebno interpretirati medijska besedila. "Analiza tekstualne narave medijske kulture je eno najpomembnejših področij analize moderne družbe," piše avtorica, zakaj jo zanima *popularna naracija*. Skuša oblikovati *model analize novinarskega diskurza*, ki ga sestavlja "ugotavljanje načina uporabe informacij oz. dejstev, oseb kot socialnih tipov, standardne ikonografije zgodbe, torej njeno dramtizacijo in mise en scene (scenografijo), ter strategij pojasnjevanja historičnih pojavov skozi osebno izkustvo (tudi preko intimizacije javnega prostora)". Naj izpostavimo nekaj njenih ugotovitev, ki so potrebne nadaljnjih razdelav. Denimo osrednja, po kateri delo nosi naslov: "Medijski teksti večinoma ne vplivajo s posredovanjem dejstev, torej informacije, niti z vrednotami, ki jih sporočajo – torej niti opisno niti predpisovalno, temveč s svojo 'poetično' funkcijo." Popularne medij-

ske tekste gre po Lutharjevi torej obravnava predvsem kot poetične diskurze in potemtakem zavrniti (bolj ali manj uveljavljeno) prepričanje, da je najpomembnejša razlika med kakovostnim in popularnim tiskom razlika v *vsebin*. Teoretsko zanimiva je njena opomba o *zgodovini medijev*, ki da jo lahko razumemo "kot stalno napetost med idealom informacije in idealom zgodbe ali med kulturo samozatajevanja, ki jo predstavlja prva, in kulturo užitka, ki jo predstavlja zgodba". Razlika med vrstami novinarstva je po njenem razlika v *estetizaciji*, ali, ožje, v dramatizaciji realnosti, v formi pripovedovanja. Provokativna je nadalje misel, da je nesmiselno vztrajati na predpostavki o večvrednosti objektiviziranih (televizijskih) novic, saj je komunikativni vidik popularnega novinarstva bolj pomemben za razumevanje politike te govoriče kot njegov informativni vidik. Lutharjeva v tem kontekstu pravi: "Novica o zamenjavi ministra ali novica o pripravah na parlamentarne volitve na Japonskem ni politično nič bolj relevantna od lokalne novice o družinskem nasilju."

Citat je iz poglavja *Tiranija kramljanja*, ki analizira televizijske novice. Te prepozna kot žanrsko mešanico kramljanja, informiranja, komentiranja, melodrame in vizualnega spektakla, katerih glavna naloga je *moralna sodba o svetu*. Novice, ki predstavljajo blagovni znak institucije, je Lutharjeva gledala na slovenski nacionalni televiziji in na POP TV. Bistvene razlike ni videla, čeprav je TV Slovenija javna institucija, POP TV pa zasebna komercialna ustanova. Prepoznala je tri glavne spremembe televizijskega novinarstva v zadnjem času:

1. Spremenjeno je razmerje med vizualno in verbalno reprezentacijo. Tabloidne novice so estetizirani vizualni spektakli.
2. Dogodki so vedno bolj pripovedovani kot dvodimenzionalni konflikti v jasno polarizirani – dobro vs. zlo – (melo)drami.
3. Značilna je personalizacija žurnalizma ali prehod od objektivnega k subjektivnemu novičarskemu diskurzu, kar je najbolj očitno v osrednji vlogi voditelja. Voditelj-osebnost je reprezentančni glas institucije, ki v mitični vlogi zastopnika gledalcev in posrednika spašuje za nas.

Skrivnost uspeha novic je po Lutharjevi v zabavnosti, opravljenosti in melodramatskemu ovrednotenju sveta, ki ga ponuja danes bistveni element novic – zgodba. Mar zato igrajo novice isto vlogo kot drugi psihoterapevtski diskurzi v popularni medijski kulturi, kot trdi avtorica?

Premisleka vredna je definicija *ideologije*, ki jo v kontekstu te analize Lutharjeva opredeli "kot zdravorazumsko interpretacijo o svetu". Po njenem razumevanju razširjenega pojma politike so novice politične predvsem zato, ker določene kulturne konstalacije vzpostavljajo kot naravne, druge pa postavljajo zunaj zdravorazumskega vrednostnega sistema. Prav zato je "popularni žurnalizem danes eden glavnih kolonizatorjev zdravega razuma," ugotavlja Breda Luthar.

Raziskava upovedovanja in ozgodbenja novic na slovenski televiziji prinaša tudi ugotovitev, ki bi morala sprožiti alarm za uredniška informativnega programa na obeh obravnavanih televizijah. Pokazalo se je namreč, da ideal objektivnosti televizijski (prepričana sem, da bi se enako izkazalo pri analizi dnevnoinformativnega slovenskega tiska) novinarji pogosto razumejo kot *golo posredništvo tujih izjav*, kar je posebej vidno pri intervjuvanju prominentnih politikov. Tudi če se politik izogne postavljenemu vprašanju, ga novinar s ponovitvijo vprašanja ne bo poklical k odgovoru, in s tem ne bo terjaj njegove *odgovornosti*, ki je (po Bubru) samo tam, kjer je pravo odgovarjanje. Novinar sprejme politиковo definicijo problema in njegovo interpretacijo podatkov, ki je niti ne problematizira, kaj šele, da bi dvomil o njej. "To je mogoče le zaradi odsotnosti novinarjeve lastne interpretacije zadeve, ki bi temeljila na zbranih podatkih in preiskovanju," sem z avtorico prepričana tudi recenzentka njenega dela.

Poetika in politika tabloidne kulture misli medijizacijo kulture, ki igra vedno pomembnejšo vlogo v identitetni konstrukciji in izbiri naših vsakodnevnih življenjskih stilov in praks. To dela, kot na začetku rečeno, na za slovenske razmere svež način, kar podeljuje knjigi dodatno "presežno vrednost".

Alenka ŠVAB

Anthony Giddens

Transformacija intimnosti: seksualnost, ljubezen in erotika v modernih družbah'

The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies.

Polity Press, Cambridge 1995

Lynn Jamieson

Intimnost: osebni odnosi v moderni družbi

Intimacy: Personal Relationships in Modern Society

Polity Press, Cambridge 1998

Intimnost je še pred desetletjem veljala za sociološko irelevantno tematiko, ki so jo nadomeščali koncepti 'osebnih' ali 'primarnih' odnosov, vezani predvsem na družino, prijateljstvo. Dandanes postaja vedno bolj popularna tema, saj se z njo intenzivno ukvarjajo tako družbene teorije kot popularna literatura za samopomoč, ki ponuja nasvete za vzdrževanje dobrih medosebnih odnosov (Jamieson, str. 1). Analize intimnosti, pomenov intimnih razmerij, najdemo v visokoreferenčnih delih prominentnih sociologov kot sta A. Giddens (1995) in U. Beck (1992 in 1999). Zanimanje za analizo intimnosti znotraj znanstvenih diskurzov nakazuje, da tudi v realnosti vsakdanjega življenja očitno prihaja do aktualizacije intimnosti oziroma do intenziviranja pomenov intimnosti, intimnih odnosov. Vendar ne brez zapletov. Poplava teoretskih prispevkov o spreminjanju intimnosti producira tudi raznolikost tez, ki jim ni najti interpretativnega konsenza.

Po letnicah izida recenziranih knjig bi lahko sodili, da je delo Lynn Jamieson le odgovor na Giddensovo visoko referenčno in tudi kontroverzno delo 'Transformation of Intimacy'. Vendar je več kot to. Poleg kritičnega kontrastiranja svojih pogledov na 'transformacijo' intimnosti v postmodernosti, Jamieson ponuja tudi samostojno interpretacijo spreminjanja intimnih razmerij, ki v marsičem presega, a tudi dopolnjuje Giddensove teze o intimnosti. Giddensova teza transformacije intimnosti in spodbija nje te teze Lynn Jamieson sta zanimivi tudi zato, ker predstavljata zdaj že simptoma-

tično razpetost diskurzov o postmodernosti med diskurzi, ki spremembe potrjujejo in tistimi, ki jih zanikajo. Več kot dovolj razlogov za primerjalno recenzijo obeh del.

Giddensova knjiga 'Transformacija intimnosti' je tipični primer interpretacije, ki ugotavlja radikalno spreminjanje intimnih razmerij pozne modernosti. Gre za proces generičnega prestrukturiranja zasebnosti, v katerem ima osrednjo vlogo nova oblika osebnih odnosov, t.i. 'pristno razmerje' (pure relationship)¹, ki "se nanaša na razmere, v katerih posamezniki vstopajo v družbene odnose zavoljo samih sebe, oziroma zavoljo tega, kar lahko iz takšnega odnosa pridobijo. Pristno razmerje obstaja le v toliko, v kolikor prinaša zadovoljstvo obema partnerjema" (str. 58). Pristno razmerje se ne omejuje na zakonsko zvezo niti na heteroseksualno orientacijo (cf. Weeks 1995), ampak velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij. Vzporedno z razvojem pristnih razmerij, se po Giddensu odvija tudi razvoj plastične seksualnosti (ločitev seksualnosti od reprodukcije – nosečnosti in rojevanja) (str. 18) in transmutacija romantične ljubezni (str. 37), ki se pod pritiskom ženske seksualne emancipacije in avtonomije fragmentira in razvija v zlito ljubezen (confluent love), aktivno in pogojno ljubezen (cf. kaotično ljubezen (Beck, Beck-Gernsheim 1999)), ki stoji v nasprotju z romantično ljubeznijo – ljubeznijo 'za vedno' (str. 61).²

Upoštevajoč statistične podatke o spreminjanju družinskega življenja v postmodernosti, se zdijo Giddensove izpeljave prepričljive. Tudi Giddens sam gradi tezo o transformaciji intimnosti in njeni utemeljenosti v pristnih odnosih na teh podatkih. Pristna razmerja pojasnjuje z upadanjem števila porok oziroma upadanjem pomena zakonske zveze, z večanjem števila razvez zakonskih zvez pa tudi s pluralizacijo družinskih oblik. V kontekstu seksualnosti svojo tezo o plastični seksualnosti ter zliti ljubezni utemeljuje v ženski seksualni emancipaciji, razvoju sodobnih kontracepcijskih sredstev (ločitev seksualnosti od reprodukcije) ter predvsem tematizaciji in spreminjanju družbene percepcije homoseksualnosti.³

Medtem ko za dinamiko življenjskega poteka nedvomno drži, da njegov moderni mo-